

Werkplan 2008

Werkplan 2008

PON

Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant

november 2007

Het PON wordt in belangrijke mate gefinancierd door de Provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

© 2007 PON Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke
overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts
toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON.

PON
Postbus 90123
5000 LA Tilburg
Telefoon: (013) 535 15 35
Fax: (013) 535 81 69
E-mail: pon@ponbrabant.nl
Internet: www.ponbrabant.nl

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Maatschappelijke agenda	5
1.2	Provinciale ambities	6
1.3	De inzet van het PON	7
1.4	Leeswijzer	9
2	Programmalijn stad en platteland	10
2.1	Leefbaarheid	10
2.2	Activiteiten	10
2.2.1	Verbinding stad-platteland	10
2.2.2	Implementatie Dorps- en Wijkontwikkelingsplannen	11
2.2.3	Nieuwe financieringsconstructies	11
2.2.4	Nulmeting leefbaarheid kleine kernen	11
2.2.5	Meetinstrument leefbaarheid wijken	11
2.3	Veiligheid	12
2.4	Activiteiten	12
2.4.1	Stimuleren gebruik integrale veiligheidsmonitor	12
2.4.2	Faciliteren van veiligheidshuizen	13
3	Programmalijn bestuur en informatie	14
3.1	Activiteiten	14
3.1.1	Sociale Atlas Brabant (www.socialeatlasbrabant.nl)	14
3.1.2	Brabantpanel (www.brabantpanel.nl)	15
3.1.3	Telos	15
3.1.4	Ondersteuning Vereniging van Brabantse Gemeenten	15
3.1.5	Actieve kennisoverdracht naar de provincie	15
3.1.6	Uitwerking speerpunt Inzicht en overzicht	15
3.1.7	Kanaal Sociaal Brabant (www.kanaalsociaalbrabant.nl)	16
4	Programmalijn zorg en maatschappelijke inzet	17
4.1	De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	17
4.2	Activiteiten	17
4.2.1	Monitoren van de maatschappelijke inzet	18
4.2.2	Ondersteuning gemeenten bij dataverzameling	19
4.2.3	Burger- en cliëntenparticipatie: PON-Jaarboek 2008	19
4.2.4	Het PGB en de inzet van ZZP'ers	20
4.3	Zorg en technologie	20
4.4	Activiteiten	21
4.4.1	Kenniscentrum voor vraaggestuurde zorgtechnologie	21
4.4.2	E-health	21
4.4.3	Internationalisering	21
5	Programmalijn participatie en cultuur	22
5.1	Demografische en sociaal-culturele veranderingen	22
5.2	Activiteiten	23
5.2.1	Monitoren van demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen	23
5.2.2	Best practices in kaart brengen	23
5.2.3	Methodiekontwikkeling participatiebevordering	23
5.3	Voorkomen jeugduitval	24

5.4	Activiteiten	24
5.4.1	Voortijdig schoolverlaten	24
5.4.2	Opvoedingsstrategieën	24
5.4.3	Conflicthantering bij jongeren	25
5.4.4	Preventie en hulp via internet	25
5.4.5	Brabantse jeugdmonitor	26
5.5	Cultuur als kans voor participatie	26
5.6	Activiteiten	27
5.6.1	Zicht op culturele vraag en aanbod	27
5.6.2	Broedplaatsen cultuur en economie	27
6	Relatie tussen PON-activiteiten en provinciale programmalijnen	28

1 Inleiding

1.1 Maatschappelijke agenda

Het PON bestaat dit jaar zestig jaar. In die jaren is Brabant enorm veranderd. Net na de Tweede Wereldoorlog was Brabant nog een samenleving die grotendeels op landbouw en nijverheid gericht was. Brabant was arm en, laten we eerlijk zijn, een wat achtergebleven gebied. Nu is Brabant een van de meest vooruitstrevende regio's in Europa en loopt het in veel ontwikkelingen voorop. Economisch gaat het voor de wind. In Brabant wordt gewerkt aan een toekomst die zal bestaan uit *hightech* creatieve industrie, veredelde landbouwproductie en zeer gespecialiseerde diensten.

In de afgelopen decennia is Brabant niet alleen economisch veranderd. De sociale veranderingen waren minstens zo groot. Brabant had een statische structuur, met mensen van hoge en lage afkomst. Deze standen zijn doorbroken en Brabant kreeg een meer egalitaire samenleving. Net als in de rest van Nederland heeft goed onderwijs daarbij een belangrijke rol gespeeld.

Hoewel het economisch erg goed gaat in Nederland en er ook in de domeinen zorg en welzijn veel vooruitgang is geboekt, gaat dit ook gepaard met ontwikkelingen die zorgen baren. Sociologen proberen de huidige veranderingen en knelpunten te typeren en komen met aanduidingen als het ontstaan van de postmoderne samenleving (Lyotard), de risicosamenleving (Beck), de netwerksamenleving (Castells) of de vloeibare samenleving (Bauman). Het zijn allemaal pogingen om grip te krijgen op de kenmerken van de nieuwe toekomst. Een toekomst waarvoor we geen vaste stelregels meer lijken te hebben, waarin we meer risico's zullen lopen en steeds vaker in samenwerking met anderen onze weg moeten uitstippelen die kan leiden naar heel verschillende en veranderende einddoelen.

De sociologische beschouwingen zijn belangrijk en interessant, maar bieden te weinig handvatten over wat ons te doen staat. Voor het PON is dan ook het denken vanuit maatschappelijke vraagstukken een vruchtbaarder en praktischer vertrekpunt.

De maatschappelijke vraagstukken waar we in Noord-Brabant mee te maken hebben zijn niet uniek. Heel West-Europa ervaart dezelfde problemen die de maatschappelijke agenda bepalen. We benoemen een elftal vraagstukken op sociaal terrein die in brede kring worden onderkend:

- 1 Toename van de vergrijzing: toenemende druk op zorg, groeiende behoefte aan levensloopbestendige woningen en aan mobiliteit, toename van eenzaamheid en isolement.
- 2 Toenemend belang van de verbinding tussen stad en platteland.
- 3 Toename van de welvaartgerelateerde chronische ziekten: depressies, diabetes, kanker, hart- en vaatziekten et cetera.
- 4 Toename van de afhankelijkheid van genotsmiddelen/drugs: gewichtstoename, alcohol, drugs, gokken.
- 5 Toename van opvoedingsproblemen: jongeren ervaren veel stress, opvoedingsvaardigheden van ouders schieten te kort, toenemende druk op school en hulpverlening en een te hoge schooluitval.

- 6 Erosie van normen en waarden: veel overtredingen/misdrijven, toename van het aantal gevangenen.
- 7 Afnemend vertrouwen in de politiek: politieke partijen zijn geen brede volksbewegingen, burgers wantrouwen politici, hetgeen leidt tot een stemgedrag om politici weg te sturen en/of tot een toenemend populisme.
- 8 Groeiende onrust tussen maatschappelijke groepen: tussen verschillende etnische groepen; tussen autochtonen en allochtonen, tussen verschillende religieuze groeperingen.
- 9 De noodzaak om het sociaal kapitaal beter te benutten: de herwaardering van de betrokken burger.
- 10 Het verdwijnen van de middenklasse. Daar waar rijken rijker worden en de lagere middenklasse steeds moeilijker kan rondkomen, groeit maatschappelijke onrust. Het Engelse woord *workingpoor* is ook in Nederland een begrip aan het worden. De stabiliteit van de parlementaire democratie is nauw verbonden met het bestaan van een stabiele middenklasse.
- 11 De geluksbeleving stagneert: hoewel we gemiddeld rijker worden, worden we niet gelukkiger, een groot deel van de populatie gebruikt medicijnen (Prozac) om te kunnen blijven functioneren.

Bovenstaande ontwikkelingen zijn geen enkelvoudige vraagstukken, maar zogenaamde *wicked problems*: problemen die verbonden zijn met verschillende deelaspecten en daarom moeilijk oplosbaar zijn. Door hun verbondenheid met meerdere maatschappelijke structuren en systemen zijn het chronische problemen geworden. De problemen zijn moeilijk oplosbaar doordat er een gering sturend vermogen bestaat om snel veranderingen te bewerkstelligen. Het vasthouden aan oude werkwijzen en methoden biedt geen uitkomst.

Een nieuwe aanpak is nodig om de grote maatschappelijke transitie tot stand te kunnen brengen. Daarvoor zijn nieuwe allianties nodig tussen burgers en overheid, (zorg)instellingen en cliënten, bedrijven en werknemers en scholen en leerlingen. Ook is het zinvol om nieuwe coalities te smeden van groepen die elkaar normaal niet tegenkomen, zoals bijvoorbeeld jonge werklozen en ondernemers. Links en rechts zijn er groepen burgers bezig met het creëren van oplossingen in de zorg, het onderwijs en de landbouw. Het is van belang dat deze groepen verder worden geholpen en goede initiatieven worden geïdentificeerd en verder verspreid. Het is de ambitie van de provincie Noord-Brabant om nieuwe kansen te entameren en te benutten. Het PON wil daar op verschillende manieren aan bijdragen.

1.2 Provinciale ambities

De provincies in Nederland staan politiek, maar ook maatschappelijk onder druk. Grote steden zijn van mening dat zij zelf problemen sneller en effectiever kunnen aanpakken. Kleine gemeenten ervaren dat zij steeds afhankelijker worden van de steden in hun omgeving. De werkwijze van de provincie wordt vaak als bureaucratisch ervaren. Provincies worden door burgers eerder als een obstakel ervaren dan als partner. Slechts weinig mensen volgen de provinciale politiek, het opkomstpercentage bij provinciale verkiezingen is laag. Voor burgers doet de provincie er eigenlijk niet toe.

De komende periode lijkt cruciaal te zijn voor de provincies in Nederland. Winnen ze het vertrouwen terug van burgers en partners in het maatschappelijk bestel of niet? Het provinciaal bestuur van Noord-Brabant heeft er voor gekozen om zijn inzet te vergroten en zijn ambities scherper te stellen. Het provinciebestuur wil een meerwaarde hebben voor de Brabantse samenleving.

De verbindende visie luidt 'Brabant: kleurrijk, ondernemend en sociaal'. Om deze ambitie waar te maken is een cultuuromslag nodig én een sterkere vorm van communicatie. Over vier jaar moet het resultaat zijn dat Brabanders beter weten waar de provincie voor staat. Vier elementen staan bij de uitvoering centraal:

- 1 *Samen*. De provincie wil samen met partners resultaten bereiken voor en in de Brabantse samenleving, waarbij zij gebruik wil maken van de kennis, ervaring en eigen initiatieven van die partners.
- 2 *Integraal*. Juist door een samenhangende, integrale aanpak is een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van kwaliteiten te bewerkstelligen.
- 3 *Vernieuwend*. De provincie legt accenten op die ambities en terreinen waar zij verwacht een meerwaarde te kunnen creëren. De provincie wil op alle beleidsterreinen met proeftuinen werken, die op een inspirerende wijze laten zien dat duurzame en innovatieve oplossingen daadwerkelijk realiseerbaar zijn.
- 4 *Zichtbaar*. Noord-Brabant moet zichtbaar zijn in Nederland en daarbuiten. De ambitie is om van Noord-Brabant een trotse en zelfbewuste provincie te maken die toonaangevend is in Nederland.

1.3 De inzet van het PON

Het PON monitort en onderzoekt maatschappelijke ontwikkelingen en onderneemt daar actie op. De strategie van het PON is te fungeren als 'maatschappelijk laboratorium'. Het PON ontwikkelt methoden en aanpakken voor maatschappelijke problemen die wij zelf ook testen in de praktijk. Geslaagde aanpakken en methoden worden doorontwikkeld en kennis hierover wordt binnen het publieke domein verspreid. Als partner in sociale innovatie wil het PON herkenbare bijdragen leveren op de beleidsterreinen waarop we actief zijn. Het gaat hierbij steeds om het combineren van feiten, analyse, praktijk en beleid. De PON-aanpak behelst de volgende dimensies:

- 1 *Onderzoeken*: het verzamelen van feiten, het monitoren van trends en ontwikkelingen, het analyseren van gegevens.
- 2 *Ontwikkelen*: het signaleren van knelpunten en ontwikkelingen en het bedenken en ontwikkelen van oplossingen en werkwijzen.
- 3 *Testen*: het toepassen van nieuwe oplossingen en werkwijzen, het omzetten van know how in projecten met burgers, cliënten en instellingen in de praktijk.
- 4 *Conceptualiseren*: het ontwikkelen van algemeen overdraagbare concepten en methodieken en het geven van praktische beleidsadviezen.

Met deze inzet levert het PON een maatschappelijke meerwaarde die voor onze partners van wezenlijk belang is. Door de vier dimensies met elkaar te verbinden kan opgedane kennis écht in praktijk worden gebracht. Het combineren van know how over feiten, analyse, praktijk en beleid levert een goede basis voor het PON als kenniscentrum voor het komende decennium.

Het PON wil meewerken aan oplossingen voor de maatschappelijke agenda van de provincie, om zodoende de ambities van de provincie mee helpen te verwezenlijken. *Vertrouwen in Brabant*, het Bestuursakkoord van de provincie voor de periode 2007-2011, vermeldt de belangrijke beleidsopgaven.

De activiteiten van het PON, gefinancierd uit de basisstructuur, dienen te passen in de zes door de provincie geformuleerde programmalijnen:

- Mooi Brabant (ruimtelijke ordening, revitalisering landelijk gebied en wonen).
- Schoon Brabant (water, milieu en natuur, bos en landschap).
- Dynamisch Brabant (sociaal-economische zaken).
- Perspectiefrijk Brabant (sociaal beleid, zorg en cultuur).
- Bereikbaar Brabant (verkeer en vervoer).
- Verbindend Brabant (bestuur).

Op deze programmalijnen wil de provincie zich de komende jaren profileren.

De activiteiten van het PON die wij in ons *Werkplan 2008* benoemen, sluiten vooral aan bij de geformuleerde ambities binnen de programmalijn Perspectiefrijk Brabant. Maar er zijn ook projecten die aansluiten bij andere programmalijnen, zoals Mooi Brabant of Dynamisch Brabant. We geven hier enkele voorbeelden:

- Perspectiefrijk Brabant: aanpak voortijdig schoolverlaten, vergroten leefbaarheid dorpen en wijken, de slimme zorg, inzicht en overzicht.
- Mooi Brabant: versterken identiteit van dorp en wijk.
- Dynamisch Brabant: beroepsbevolking met talent en ondernemerschap (Kleurrijk Brabant, oudere werknemers en ondernemerschap vrouwen) en Brabant bruist (cultuur en economie).
- Verbindend Brabant: merk Brabant (e-democracy, PON-jaarboeken, beschouwingen en artikelen).

Behalve tot de zes programmalijnen verhouden de activiteiten van het PON zich uiteraard ook tot de reguliere portefeuilles van de diverse gedeputeerden.

Het PON heeft ervaring op de verschillende terreinen waarvoor de provincie haar ambities heeft uitgesproken. Het spreekt voor zich dat het PON daarom zijn inzet op deze thema's zal continueren. Dat kan beter als gewerkt wordt met programmalijnen die een aantal jaren door lopen. Focussen is immers de enige manier om kennis over sociale vernieuwing daadwerkelijk tot waardevolle resultaten in de praktijk te brengen. De vier programmalijnen die het PON heeft vastgesteld zijn:

- 1 Stad en platteland: veiligheid en leefbaarheid.
- 2 Bestuur en informatie: dataverzameling en ondersteuning van bestuurders en beleidsmakers.
- 3 Zorg en maatschappelijke inzet: nieuwe ontwikkelingen in het welzijnswerk, maatschappelijke inzet en technologie en zorg.
- 4 Participatie en cultuur: voorkomen jeugduitval, demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen en cultuur.

In dit Werkplan geeft het PON een overzicht van het programma waarmee we maatschappelijke vraagstukken willen helpen oplossen. Het is een overzicht van doelen en projecten waarmee we de provincie Noord-Brabant gaan helpen om haar ambities te verwezenlijken. Voor de provincie spelen er echter altijd dringende tijdelijke aangelegenheden. We willen daarvoor ruimte in de basisstructuur blijven reserveren.

We voldoen graag aan het verzoek van de provincie om te blijven optreden als sparringpartner van de provincie en uit dien hoofde gevraagd en ongevraagd advies te geven. Deze functie van 'spiegelen' willen wij ook in de komende jaren blijven uitoefenen.

Het *Werkplan 2008* van het PON is een werkplan op hoofdlijnen. Majeure thema's en onderwerpen zijn benoemd en concrete activiteiten zijn al zo veel mogelijk geformuleerd. Wij willen de komende maanden, in nauw overleg met de provincie, komen tot een nadere uitwerking en concretisering van het Werkplan. De eerste afspraken daarvoor zijn reeds gemaakt.

In de komende jaren wil het PON zijn eigen ambities hoger stellen: we willen een beter instituut worden. Daarvoor willen we de algemene kwaliteit van onze producten verbeteren, het rendement van ons werk verhogen en beter dienstbaar zijn aan de maatschappelijke processen waaraan we deelnemen. We kunnen deze ambities alleen waarmaken als we een echte partner van de provincie Noord-Brabant zijn. We willen beter samenwerken aan het opzetten en ontwikkelen van de juiste processen en daar ook in een goede samenwerking de juiste stappen in zetten. Kortom: we willen de communicatie tussen provincie en PON over onze plannen verbeteren om de juiste keuzes en prioriteiten te kunnen bepalen. Op deze wijze is het ook mogelijk om onze spiegelfunctie beter te benutten.

1.4 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk beschrijven de volgende hoofdstukken de ontwikkelingen en activiteiten op de programmaliijnen Stad en platteland (hoofdstuk 2), Bestuur en informatie (hoofdstuk 3), Zorg en maatschappelijke inzet (hoofdstuk 4) en Participatie en cultuur (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 geven we in de vorm van een matrix aan hoe de verschillende PON-activiteiten voor 2008 zich verhouden tot de zes programmaliijnen die de provincie heeft benoemd.

2 Programmaliijn stad en platteland

Binnen deze programmaliijn zijn leefbaarheid en veiligheid de centrale thema's.

2.1 Leefbaarheid

Met leefbaarheid wordt kortweg bedoeld op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in brede zin. Voor een deel zijn de leefbaarheidsvraagstukken in steden en dorpen hetzelfde (denk bijvoorbeeld aan verkeersoverlast), voor een deel verschillen ze ook van elkaar. Zo grijpt het verdwijnen van voorzieningen in kleine dorpen veel harder in dan in grotere kernen, met name voor mensen die minder mobiel zijn. In steden daarentegen doet het vraagstuk van criminaliteit en de daarmee gepaard gaande gevoelens van onveiligheid zich vaker voor dan in dorpen op het platteland.

Ook in sociale zin zijn er nog altijd verschillen tussen stad en platteland. Zo is de sociale samenhang in dorpen sterker dan in grotere kernen en steden. Anderzijds blijkt uit recent onderzoek van het PON dat het verschil tussen stedelijke en landelijke Brabanders in sociale betrokkenheid bij hun buurt vrijwel verdwenen is.

Tegelijkertijd constateert het PON in *BrabantDorp*, het Jaarboek 2007, dat stad en platteland in Brabant steeds meer met elkaar verweven raken, zowel ruimtelijk, functioneel als sociaal-cultureel. Je kunt je zelfs afvragen of er in Brabant nog sprake is van écht platteland.

Stad en platteland hebben elkaar iets te bieden. Stedelingen zoeken de rust en de ruimte van het platteland, terwijl veel plattelandsbewoners gebruik maken van voorzieningen in de stad. Het PON pleit dan ook voor het aangaan van nieuwe vormen van samenwerking tussen stad en platteland. Op allerlei terreinen liggen er kansen om deze samenwerking vorm te geven, om nieuwe allianties te smeden tussen stad en ommeland, uitgaande van het gedrag en de activiteiten van de Brabantse burgers, organisaties en bedrijven.

2.2 Activiteiten

2.2.1 Verbinding stad-platteland

In 2007 is het PON gestart met een driejarig project gericht op de verbinding tussen stad en platteland. Binnen dit project worden in 2008 de kansen voor verbetering van die verbinding en van het welzijn van de Brabanders uitgewerkt. De boodschap die we hierbij willen uitdragen is: wat kunnen stad en platteland van elkaar leren. Dat gebeurt aan de hand van de volgende activiteiten:

- expertmeetings (begin 2008);
- onderzoek (heel 2008);
- ondersteuning van initiatiefnemers en doelgroepen (vanaf voorjaar 2008);
- enkele experimenten (vanaf voorjaar 2008);
- publieksactiviteit *De ontmoeting stad & platteland* (najaar 2008);

Bij dit project is het PON samenwerking met Telos aangegaan.

2.2.2 Implementatie Dorps- en Wijkontwikkelingsplannen

Het begrip (I)DOP ((Integraal) Dorpsontwikkelingsplan) is de laatste jaren in Brabant goed ingeburgerd geraakt. Naast andere (commerciële) bureaus wordt ook het PON door lokale overheden met grote regelmaat gevraagd de totstandkoming van een Dorps- of Wijkontwikkelingsplan te begeleiden. In zo'n plan spelen de inwoners een centrale rol.

In de praktijk blijkt het voor nogal wat gemeenten echter moeilijk te zijn om als een Dorps- of Wijkontwikkelingsplan eenmaal gereed is, het te implementeren, ofwel: de stap naar uitvoering te zetten. Eind 2007/begin 2008 zal het PON een publicatie uitbrengen, waarin de oorzaken van het vastlopen van leefbaarheidsinitiatieven (waaronder Dorps- en Wijkontwikkelingsplannen) in beeld zijn gebracht. In 2008 willen we inspanningen leveren om de implementatie van Dorps- en Wijkontwikkelingsplannen te bevorderen.

2.2.3 Nieuwe financieringsconstructies

Bij het realiseren van projecten, voorzieningen en activiteiten in wijken van steden en in dorpen is het gebruikelijk om voor de financiering ervan te kijken naar overheden en partners als woningcorporaties, zorginstellingen et cetera. Ervan uitgaande echter dat bewoners bereid zijn zelf te investeren in hun woon- en leefomgeving en gelet op het feit dat steeds meer mensen de financiële mogelijkheden hebben om dat daadwerkelijk te doen, voeren wij in 2008 een verkenning uit naar nieuwe financieringsconstructies. Voorbeelden daarvan zijn coöperaties (zoals de dorpswinkel in Sterksel), de Streekrekening van Het Groene Woud, *revolving funds* en PPS-constructies.

In vervolg op deze verkenning willen we in 2009 in de praktijk ervaringen opdoen met het testen van de alternatieve financiering van experimenten.

2.2.4 Nulmeting leefbaarheid kleine kernen

In opdracht van de provincie heeft het PON al enkele malen de monitor sociale participatie uitgevoerd. De laatste keer was dat in 2004. In 2008 wordt de volgende editie van de monitor voorbereid; feitelijke uitvoering volgt in 2009. De provincie wil graag feitelijk inzicht hebben in de leefbaarheid van kleine kernen in Noord-Brabant. Het PON is gevraagd hiervoor een zogenoemde nulmeting uit te voeren. Dat doen we in 2008.

Die nulmeting bestaat voor een deel uit een secundaire analyse van de data uit de monitor sociale participatie uit 2004. In aanvulling daarop wordt, in overleg met de provincie, nagegaan welke indicatoren verder nodig zijn om een zinvolle nulmeting van de leefbaarheid van Noord-Brabantse kleine kernen uit te voeren.

2.2.5 Meetinstrument leefbaarheid wijken

Er zijn diverse instrumenten ontwikkeld die tot doel hebben de woon- en leef-situatie in wijken te meten. De provincie stelt zich daarbij de vraag in hoeverre de bestaande instrumenten in staat zijn het sociaal-culturele domein voldoende in beeld te brengen. Het PON is voornemens in 2008 een inventarisatie uitvoeren van de bestaande meetinstrumenten voor wijken. Dit is echter mede afhankelijk van de uitwerking van het provinciale speerpunt Inzicht en overzicht (zie paragraaf 3.1.6).

De beoogde inventarisatie zal onder meer antwoord op de volgende vragen geven:

- Welke instrumenten zijn er en welke worden benut door de diverse Brabantse gemeenten?
- Welke indicatoren maken deel uit van de verschillende instrumenten?
- Geven de gehanteerde indicatoren voldoende inzicht in de sociaal-culturele pijler (met name leefbaarheid)?
- Als dat niet zo is, is het dan mogelijk een meetinstrument te ontwikkelen waarin de sociaal-culturele pijler voldoende aan bod komt?

Met een bestaand of nieuw te ontwikkelen meetinstrument voor leefbaarheid van wijken wil de provincie de gemeenten faciliteren. Het streven is dan ook een dergelijk instrument beschikbaar te stellen voor de gemeenten in Noord-Brabant.

2.3 Veiligheid

De laatste jaren staat veiligheid steeds prominenter op de agenda van zowel de landelijke, de provinciale als de lokale overheden. Vermogensdelicten blijken volgens politiestatistieken weliswaar iets af te nemen, maar daar staat tegenover dat de geweldscriminaliteit (bijvoorbeeld huiselijke geweld en terreurdreiging, maar ook agressief verkeersgedrag en geweld op scholen) toeneemt.

Het oprichten van veiligheidshuizen, waarin partners op het gebied van veiligheid samenwerken, in verschillende (grotere) steden lijkt vruchten af te werpen. Maar alleen met deze ketenverbeterende maatregelen zijn we er niet. Om erachter te komen hoe het feitelijk is gesteld met de sociale veiligheid in Noord-Brabant is het van belang de veiligheidsbeleving te monitoren. Hiervoor wordt landelijk, onder aanvoering van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, een integrale veiligheidsmonitor ontwikkeld.

2.4 Activiteiten

2.4.1 Stimuleren gebruik integrale veiligheidsmonitor

De invoering van de integrale veiligheidsmonitor die eerst voorzien was voor 2007 is uitgesteld tot 2008. Naar verwachting zal de dataverzameling voor deze monitor in de periode van medio september tot en met december 2008 plaatsvinden.

Het PON wil in 2008 inspanningen plegen om gemeenten in Noord-Brabant te stimuleren de integrale veiligheidsmonitor te gaan gebruiken. Echter, pas in de loop van de komende maanden zal duidelijk worden welke stimulerende maatregelen nodig zijn.

Te denken valt aan de volgende activiteiten:

- Het motiveren van kleinere gemeenten om deel te nemen aan de integrale veiligheidsmonitor en het leggen en onderhouden van contacten met lokale veiligheidscoördinatoren.
- Het aanbieden aan kleinere (en eventueel ook grotere) gemeenten om de dataverzameling centraal in Noord-Brabant uit te voeren.
- Het ondersteunen van kleinere gemeenten bij de vertaling van onderzoeksuitkomsten naar (mogelijke bijstellingen in) het veiligheidsbeleid.

De daadwerkelijke inzet van het PON in 2008 rond de integrale veiligheidsmonitor zal in nauw overleg met de provincie worden uitgewerkt.

2.4.2 Faciliteren van veiligheidshuizen

Het PON wil de samenwerking tussen veiligheidshuizen en tussen de partners in de veiligheidshuizen in 2008 bevorderen. Dat willen we doen door antwoord te zoeken op relevante onderzoeksvragen en waar nodig samenwerkingsprocessen te faciliteren. Het gaat dan met name om samenwerking tussen de justitiële partners in de veiligheidsketen en partners uit de zorg- en welzijnssector.

Het reeds bestaande overleg van de zeven Brabantse veiligheidshuizen zal mede de onderzoeksvragen vormgeven. Insteek is dat er steeds een provinciebrede vergelijking zal plaatsvinden, zodat het provinciale belang gediend wordt.

Op thema's als huiselijk geweld en jeugdige veelplegers hebben de meeste veiligheidshuizen inmiddels de nodige ervaring opgebouwd. Veiligheidshuizen die hierin nog specifieke zaken moeten ontwikkelen kunnen verder bouwen op deze ervaringen. Gericht onderzoek is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Om de samenwerking tussen ketenpartners te verbeteren kan het PON procesbegeleiding bieden. Vragen als 'hoe kom je met verschillende partners tot een samenwerkingsconvenant?' en 'hoe kom je van een convenant tot daadwerkelijk handelen?' staan hierbij centraal.

Samengevat biedt het PON op dit vlak:

- provinciebreed onderzoek voor de samenwerkende veiligheidshuizen;
- uitzoeken van kennishiaten;
- facilitering van de samenwerking tussen ketenpartners.

3 Programmalijn bestuur en informatie

Het verzamelen en analyseren van informatie en die vervolgens op maat aanbieden aan bestuurders en beleidsmakers staat centraal in vele activiteiten en projecten van het PON. Daarnaast biedt het PON ondersteuning bij het verwerken van beleidsgerichte informatie tot beleidsplannen en bestuurlijke besluitvorming, zowel op provinciaal als op lokaal niveau.

In de uitwerking van het Bestuursakkoord signaleren Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant dat er onvoldoende adequate beleidsinformatie is op het sociaal en cultureel terrein om effectief beleid te kunnen voeren.

Beleidsindicatoren ontbreken. Gewenste doelen worden vaak te weinig concreet geformuleerd. Effecten zijn vaak moeilijk meetbaar. En de informatie die er wel is, biedt vaak te weinig beïnvloedingsmogelijkheden voor provinciaal beleid.

GS willen voor alle beleidsterreinen van de provincie komen tot inzicht en overzicht waar het gaat om het verzamelen en toegankelijk maken van informatie. Daarmee is het speerpunt Inzicht en Overzicht een onderdeel van de programmalijn Verbindend Brabant. GS hebben echter in de programmalijn Perspectiefrijk Brabant specifiek met betrekking tot de sociale en culturele pijler aangegeven betere beleidsinformatie te wensen.

Het PON heeft in het verleden verschillende grootschalige (kwantitatieve) onderzoeksprojecten uitgevoerd en de provincie materiaal aangeleverd om het te voeren beleid te onderbouwen. Gelet op de passages uit het Bestuursakkoord lijken we echter te moeten concluderen dat dit cijfermatige materiaal niet altijd even goed geland is in de provinciale organisatie. Het PON wil, samen met de provincie, werken aan een betere informatievoorziening ten behoeve van beleid.

3.1 Activiteiten

3.1.1 Sociale Atlas Brabant (www.socialeatlasbrabant.nl)

Het PON heeft in 2004 de Sociale Atlas Brabant geïntroduceerd. Deze atlas bevat een groot aantal indicatoren, deels uit landelijke onderzoeken, deels uit door het PON uitgevoerde Brabantse monitoren.

De Sociale Atlas Brabant bestaat uit twee onderdelen:

- Een presentatie-tool waarmee kwantitatieve data op verschillende manieren (kaarten, grafieken, tabellen) en op verschillende aggregatieniveaus (provinciaal, regionaal, gemeentelijk, postcode) gepresenteerd kunnen worden.
- Een grote databank met gegevens over het sociale domein van Noord-Brabant.

Wij zijn voornemens beide onderdelen van de Sociale Atlas Brabant in 2008 verder te ontwikkelen.

3.1.2 Brabantpanel (www.brabantpanel.nl)

Omdat er in het veld regelmatig behoefte bleek te bestaan aan informatie over hoe Brabanders denken over actuele onderwerpen of ontwikkelingen, werkt het PON vanaf 2006 met het zogenoemde Brabantpanel. Zo'n zes maal per jaar wordt het panel ingeschakeld voor opiniepeilingen.

De onderwerpen voor deze enquêtes zijn actueel en hebben te maken met ontwikkelingen in Brabant, of met effecten die landelijke of internationale ontwikkelingen op Brabant hebben. Het provinciaal bestuur heeft inmiddels de weg naar het Brabantpanel gevonden en is een belangrijke opdrachtgever geworden.

3.1.3 Telos

Het PON is mede-initiatiefnemer en kernpartner van de netwerkorganisatie Telos, het Brabants Centrum voor Duurzaamheidvraagstukken. Het PON voedt de netwerkorganisatie met name met zijn kennis en ervaring op sociaal en cultureel gebied. Zo zijn wij mede-ontwikkelaar van de sociaal-culturele pijler van de Telos-driehoek, leveren wij daarvoor de data en verzorgen we de analyses rond met name het sociaal-culturele kapitaal. De betrokkenheid van het PON bij Telos wordt in 2008 voortgezet.

3.1.4 Ondersteuning Vereniging van Brabantse Gemeenten

De Vereniging van Brabantse Gemeenten (VBG) is een afdeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De VBG verstrekt informatie uit de VNG en biedt een platform voor raadsleden, burgemeesters, wethouders, griffiers en secretarissen, waarbij uitwisseling van informatie en ervaring voorop staat. Daarnaast wil de VBG de kwaliteit van het voorbereidings- en besluitvormingsproces in provinciale aangelegenheden bevorderen.

In 2007 verzorgde het PON het secretariaat van de VBG. Vanwege het provinciale belang werd een deel van de werkzaamheden daarvoor bekostigd uit de provinciale basisstructuur. Momenteel vindt een evaluatie plaats, waarna VBG en PON afspraken maken over de toekomstige samenwerking.

3.1.5 Actieve kennisoverdracht naar de provincie

In de afgelopen jaren is herhaaldelijk geconstateerd dat er onvoldoende kennisuitwisseling is tussen provincie(ambtenaren) en PON(medewerkers).

Inmiddels is besloten dit gemis op te lossen en is een eerste uitwisselingsbijeenkomst gepland. Op 31 januari 2008 is het PON-Jaarboek 2007 aanleiding voor een discussie tussen medewerkers van de provincie en het PON.

Het is de bedoeling dat er in 2008 meer van zulke bijeenkomsten komen.

3.1.6 Uitwerking speerpunt Inzicht en overzicht

Het probleem van het ontbreken van adequate beleidsinformatie wil de provincie tackelen met het speerpunt Inzicht en overzicht. Daarbij gaat het om drie thema's:

- 1 Verbeteren van de provinciale beleidscyclus.
- 2 Verzamelen, beschikbaar stellen en verspreiden van kennis over de Brabant.
- 3 Het ontwikkelen van kennis en nieuwe meetinstrumenten.

Inhoudelijk spitst dit speerpunt zich toe op de onderwerpen leefbaarheid, jeugd en cultuur.

De provincie wil:

- In 2008 komen tot proces- en uitvoeringsafspraken met de huidige en mogelijk nieuwe partners over het verzamelen, genereren en verknopen van kennis over sociale en culturele ontwikkelingen in Noord-Brabant.
- Een databank inrichten met onder andere *best practices*, kerngegevens en visualisaties op basis waarvan kennis wordt verspreid en beschikbaar gesteld aan gemeenten en maatschappelijk middenveld.
- Indicatoren ontwikkelen voor het sociaal-culturele domein en zo nodig nieuwe meetinstrumenten ontwikkelen.

Het PON wil in 2008 zijn expertise beschikbaar stellen en medewerking verlenen aan de uitwerking van het speerpunt Inzicht en overzicht. De voorbereidende gesprekken daarvoor zijn reeds gestart.

3.1.7 Kanaal Sociaal Brabant (www.kanaalsociaalbrabant.nl)

Kanaal Sociaal Brabant is een website met kennis en informatie uit de Brabantse sociale sector. De site maakt deel uit van het digitale kennisnetwerk Kanaal Sociaal en wordt door Stichting Zet beheerd. Het PON is daarbij een van de samenwerkingspartners.

Wij leveren input aan de site. Nieuwe rapporten, nieuwsfeiten en andere zaken die op het sociale domein spelen en waar het PON bij betrokken is, zullen op de website geplaatst worden. Daarmee wil het PON bijdragen aan de doelstelling van deze site om een open podium voor Brabant te zijn.

4 Programmalijs zorg en maatschappelijke inzet

Binnen deze programmalijn staan twee thema's centraal: de WMO en Zorg en technologie.

4.1 De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)

De Wmo heeft inmiddels een prominente plek in het gemeentelijk beleid gekregen. Afgelopen jaren is door gemeenten hard gewerkt om een aantal randvoorwaarden voor een goede uitvoering van de Wmo te creëren. Wat betreft concrete acties bij gemeenten lag tot nu toe vooral de nadruk op de prestatievelden waar de lokale verantwoordelijkheid het meeste toenam: het organiseren van de informatievoorziening aan de burger, het verlenen van voorzieningen aan mensen die chronisch ziek zijn of een beperking hebben, het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers en aan het organiseren van burgerparticipatie. Daarnaast hebben gemeenten inmiddels beleidsnota's over de andere prestatievelden geschreven.

De uitvoering van de Wmo kost lokaal veel energie. Met name kleinere gemeenten worden geconfronteerd met beleidsterreinen, waar zij eerder minder mee te maken hadden. Lokale beleidsambtenaren worden overvoerd met informatie, waardoor zij zich soms zelfs moeten afschermen voor nog meer. Er is sprake van een informatiestress. Uit een quick scan die het PON onlangs bij een aantal gemeenten uitvoerde bleek ook dat het creëren van een sociale infrastructuur waar mensen toegerust worden om deel te nemen aan de maatschappij, in de praktijk nog lang niet gerealiseerd is.

In deze context is het voor de provincie van belang haar positie te definiëren. De provincie wil gemeenten ondersteunen als kennismakelaar en ondersteuning bieden bij hun taak om hun inwoners actief te betrekken bij het creëren van een prettige, veilige en stimulerende leefomgeving waarin alle burgers in staat gesteld worden om te participeren. Daarbij is het van belang om vraaggestuurd te werk te gaan en nauw aan te sluiten bij vragen en ondersteuningsbehoeften van gemeenten. Het PON wil daarbij behulpzaam zijn en zal - in nauw overleg met de provincie - de komende jaren vooral projecten uitvoeren die aansluiten bij een aantal belangrijke lokale ontwikkelingen die het gevolg zijn van invoering van de Wmo.

4.2 Activiteiten

Het PON wil de komende jaren bovenstaande ontwikkelingen blijven monitoren en waar nodig methodieken ontwikkelen om gemeenten te ondersteunen bij de uitvoering van haar beleid.

Wij stellen ons daar globaal de volgende ingangen bij voor:

4.2.1 Monitoren van de maatschappelijke inzet

Actief burgerschap

We zullen ontwikkelingen op het terrein van vrijwilligerswerk, mantelzorg en actief burgerschap monitoren. In 2008 worden de voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van de 3^e monitor sociale participatie, waarin verschillende participatievormen in Brabant gemeten worden en waaruit duidelijk wordt of er sprake is van een dalende of stijgende trend ten aanzien van de participatie van Brabanders.

Ten aanzien van actief burgerschap willen we monitoren in welke sectoren dat het meest plaatsvindt, wat de succesfactoren daarvan zijn en op welke wijze het betrokken individu wellicht op nog meer plaatsen inzetbaar is. Een belangrijk aandachtspunt hierbij zal zijn hoe gemeenten met dit fenomeen omgaan en welke werkwijze daarbij succesvol is. Tevens zal bekeken worden wat de rol van de provincie bij deze ontwikkeling kan zijn. De ondersteuning die het PON biedt bij de ontwikkeling van Woon-Zorg-Service in de Wijk (WZSW)-projecten in Brabantse gemeenten is een van de methodieken die dat inzicht kan vergroten.

Een belangrijk element in de bewustwording van (beter) burgerschap vormt het maatschappelijk verantwoord ondernemen. We willen in beeld brengen wat er in Brabant speelt op dit terrein: in welke vormen doet het zich voor en welke vormen zijn daarbij het meest succesvol?

Mantelzorg

Op het gebied van mantelzorg staan ons in 2008 de volgende activiteiten voor ogen:

- Inventarisatie van vraag en aanbod: op het terrein van mantelzorg hebben gemeenten doorgaans onvoldoende zicht op (de vraag van) de mantelzorger en het beschikbare ondersteuningsaanbod. Het PON helpt om vraag en aanbod in kaart te brengen en een adequaat antwoord hierop te geven. Daarnaast adviseert het PON gemeenten hoe zij de ondersteuning vorm kunnen geven. Een voorbeeld hiervan is het mantelzorgvoucher.
- Methodiekontwikkeling: het PON wil aandacht besteden aan mensen die geen of nauwelijks mantelzorg hebben. In het SCP-rapport *Toekomstverkenning Informele Zorg* wordt aangegeven dat bijna een kwart van de mensen geen informeel netwerk hebben. Het PON wil deze groep in beeld krijgen en met partijen in het veld de mogelijkheden van een buurtnetwerk onderzoeken. Speciale aandacht in het vormen van buurtnetwerken besteden we aan mensen met een verstandelijke beperking. Veel van deze mensen ontberen mantelzorg en hebben alleen een persoonlijk begeleider die zich voor hen verantwoordelijk voelt.
- Reflectie: we willen op basis van de bouwstenen die er inmiddels op het terrein van informele zorg zijn, door bijvoorbeeld evaluaties en monitoring, samen met de provincie bekijken op welke wijze dit thema verder vormgegeven en ondersteund kan worden.
- Advisering omtrent de herstructurering van de provinciale adviserings- en ondersteuningsstructuur van de mantelzorg.

4.2.2 Ondersteuning gemeenten bij dataverzameling

Gemeenten hebben de wettelijke taak om de resultaten die met de Wmo geboekt zijn te monitoren in zogenaamde klanttevredenheidsonderzoeken. Aan de andere kant moeten gemeenten over gegevens beschikken om het Wmo-beleid te ondersteunen en te kunnen evalueren. Landelijk worden met name door VNG en SGBO voorstellen daartoe ontwikkeld. Veel (kleinere) gemeenten die niet over een eigen onderzoeks- of statistiekafdeling beschikken zijn echter niet of onvoldoende geëquipeerd om dit te kunnen uitvoeren.

In 2007 is het PON inde Wmo-pilots gestart met een inventarisatie naar de behoeften die gemeenten op dit terrein hebben. Een eerste voorlopige conclusie lijkt te zijn dat gemeenten behoefte hebben aan voorlichting én aan een eenvoudige wijze om een en ander uit te kunnen voeren. Wij willen deze inventarisatie in 2008 afronden. Bij gebleken behoefte wil het PON een aanbod doen om gemeenten te faciliteren om zowel over relevante cijfers te kunnen beschikken als om op een adequate wijze de klanttevredenheid te kunnen meten.

4.2.3 Burger- en cliëntenparticipatie: PON-Jaarboek 2008

Het PON heeft een lange traditie waar het gaat om het duiden en invullen van de relatie van overheid en burgers en omgekeerd. Dorpsontwikkelingsplannen en trajecten ouderenproof zijn daar voorbeelden van.

De verhouding tussen overheid en burgers staat momenteel in het middelpunt van de belangstelling. Vertrouwen en verwachtingen zijn de sleutelbegrippen. Op landelijk niveau woedt het debat over de kloof tussen overheid en burgers, over verantwoordelijke burgers, over de betrouwbaarheid van de overheid. Op lokaal niveau biedt de Wmo een kader om de interactie tussen gemeentelijke overheid en haar ingezetenen nieuw vorm en inhoud te geven.

'Meedoen' is het parool, de overheid creëert daarvoor de randvoorwaarden, gaat burgers betrekken bij de vormgeving van het beleid en meer investeren in verantwoording van haar daden. Van de Donk typeert de Wmo niet voor niets als 'een oefening in democratie'.

Tegen die achtergrond investeert het PON in 2008 in het onderwerp *De relatie tussen lokale overheid en burgers*. In de eerste plaats door het Jaarboek 2008 te wijden aan het onderwerp. Centraal daarin staat een reflectie op de rol van de (lokale) overheid. Welke ontwikkelingen en dilemma's zien we ten aanzien van de burgers? Wat is de rol van bestuurders, ambtenaren en politici en hoe kijken ze daar zelf tegen aan? Het Jaarboek en de presentatie ervan zullen vergezeld gaan van een enquête onder Brabantse bestuurders (VBG-panel) en de Brabantse burgers (Brabantpanel).

Het Jaarboek is tevens het startpunt van een langerlopend traject met meerdere onderdelen, die deels nog nader worden ingevuld op basis van de bevindingen in het boek. We identificeren voorlopig de volgende vervolgprojecten:

- Gemeenten zijn wettelijk verplicht om in de Wmo burger- en cliëntenparticipatie te verankeren. Om het laatste te bereiken wordt in veel gemeenten een Wmo-raad in het leven geroepen. Het PON wil het komende jaar onderzoeken in hoeverre de burger- en cliëntparticipatie werkelijk vorm heeft gekregen en wat daarbij succes- en faalfactoren zijn.

- De bestaande website www.devraagaanbod.nl, een PON-product dat zich kan verheugen in veel bezoekers, wordt geactualiseerd en volledig ingericht als een kennisbank van instrumenten voor vraaggericht werken en interactief bestuur.

4.2.4 Het PGB en de inzet van ZZP'ers

Een van de gevolgen van de invoering van de Wmo is dat mensen meer gebruik gaan maken van het PGB (Persoonsgebonden Budget). Men krijgt daarmee zelf de regie in handen als het gaat om het inkopen van de gewenste zorg en ondersteuning. Aan de andere kant neemt het aantal mensen dat als zelfstandige in de zorg werkt (ZZP'ers) toe, niet in de laatste plaats door ontwikkelingen bij de thuiszorg.

Het PON wil beide ontwikkelingen volgen. Uit de quick scan van het PON blijkt dat Brabantse gemeenten nog zeer verschillend omgaan met het beschikbaar stellen van een PGB. Het is ook van belang om te kijken hoe het reservoir aan ZZP'ers zich ontwikkelt. Aan de ene kant omdat zij een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van de zorgvraag. Daarvoor is een goede match tussen zorgvraag en zorgaanbod noodzakelijk. Aan de andere kant omdat er inzicht moet komen in de kwaliteit van de ZZP'ers en de wijze waarop die ontwikkeld kan worden.

In het verlengde hiervan wil het PON de gevolgen van de veranderingen in de huishoudelijke hulp voor burgers in kaart brengen. We monitoren hiervoor een aantal gemeenten waar de (aanbesteding voor) huishoudelijke hulp op verschillende manieren is gedaan.

4.3 Zorg en technologie

(ICT)technologie is de laatste jaren niet meer weg te denken uit de zorgsector. In de *cure* heeft het onder meer gezorgd voor efficiëntere bedrijfsvoering en zijn complexere verzorging en operaties mogelijk geworden. In de *care* komt steeds meer techniek beschikbaar om bijvoorbeeld zorg op afstand te kunnen verlenen met behulp van domotica, videosystemen et cetera. Techniek in de zorg is veelbelovend en biedt de mogelijkheid voor ouderen en kwetsbare groepen om langer thuis te kunnen blijven wonen. Het wordt soms zelfs gezien als dé oplossing voor een tekort aan personeel in de toekomst.

Maar er zijn ook zorgen. De wereld van de technologie is complex en wijzigt snel. Zijn gebruikers in staat ontwikkelingen bij te benen? Blijft privacy gewaarborgd? Wordt er wel goed gekeken naar wat gebruikers echt nodig hebben? Draagt zorg op afstand bij aan vereenzaming of is het juist een middel om die te voorkomen?

Het is van belang om de innovatie in de zorgsector verder te stimuleren en daarbij rekening te blijven houden met de vragen en behoeften van gebruikers. Gezien de invloed die technologie in de toekomst op zorg(verlening) zal hebben en de gevolgen daarvan voor de Brabanders zien wij een belangrijke rol weggelegd voor de provincie en het PON. De werkzaamheden van het PON sluiten aan bij de ambities van de provincie in de programmatische Perspectief-rijk Brabant. Het gaat dan aan de ene kant om het realiseren van een interactieve databank 'Zorg en ICT', waar het PON via zijn kenniscentrumfunctie voor vraaggestuurde zorgtechnologie aan kan bijdragen. Aan de andere kant wil de provincie in verschillende regio's projecten entameren en begeleiden.

Daarin is het PON ervaren en de thema's die worden genoemd zijn de thema's waar het PON al aan werkt.

4.4 Activiteiten

4.4.1 Kenniscentrum voor vraaggestuurde zorgtechnologie

De ontwikkeling van innovatieve producten voor de zorg gebeurt nog te vaak aanbodgestuurd. Een gevolg daarvan kan zijn dat producten weerstand oproepen bij potentiële gebruikers. Daardoor bieden de producten soms net niet de oplossing die wordt gevraagd en/of wordt er niet op de goede manier gebruik van gemaakt. Dat zijn dan gemiste kansen voor zowel het bedrijfsleven als voor de consument. Anderzijds zijn er kwetsbare groepen, die door geen of onjuiste technologische innovaties weinig baat hebben bij zorgtechnologie of daar zelfs angst voor hebben.

Het is dus belangrijk om te investeren in vraaggestuurde ontwikkeling en inzet van hulpmiddelen. Het PON ziet hier voor zichzelf een rol weggelegd. Immers, het ondersteunen van vraagarticulatie is een belangrijk element van ons werk. Daarnaast kan het PON producenten en consumenten bij elkaar brengen.

We willen onze huidige kennis verdiepen door de activiteiten op het terrein van de relatie dementie en zorgtechnologie verder te intensiveren en met elkaar te verbinden. We zullen deze kennis toepasbaar maken voor andere doelgroepen, zoals mensen met psychiatrische problematiek, een verstandelijke en/of lichamelijke beperking en mensen met een chronische ziekte. Leerervaringen zullen worden opgenomen in het kenniscentrum en middels publicaties en een congres zal zorg worden gedragen voor overdracht.

4.4.2 E-health

De provincie oriënteert zich momenteel op vernieuwende activiteiten op het terrein van E-health. Het PON is in gesprek met de provincie over zijn bijdrage daarbij.

4.4.3 Internationalisering

In 2008 willen we ons netwerk in het sociale domein uitbreiden naar een Europees netwerk op het gebied van technologische ontwikkelingen in de zorg. Naast het netwerk van de AER heeft het PON contacten met de universiteit van Umea in Zweden. In 2007 heeft dit geleid tot het project vroegsignalering dementie. Het PON verkent de bruikbaarheid van een Zweeds instrument voor vroegsignalering bij dementie in Brabant. Ten slotte zijn er contacten met de regio Stockholm om te komen tot een uitwisselingsproject over mogelijkheden van (ICT)technologie en innovatie op het terrein van ondersteuning van thuiswonende dementerenden en hun mantelzorgers.

5 Programmalijn participatie en cultuur

Sociale participatie komt niet altijd vanzelf tot stand. In de praktijk zien we een ingewikkeld spel van insluiting en uitsluiting, waarin zowel bestaande sociale verbanden en instituties als individuen een actieve rol hebben.

Omstandigheden binnen of buiten de persoon gelegen, kunnen ertoe leiden dat mensen weinig of niet participeren. Zonder sociale participatie is een samenleving niet vitaal, mist ze samenhang en dreigt ze uiteen te vallen in groepen en individuen die in het gunstigste geval naast elkaar heen leven en in het slechtste geval elkaar bestrijden.

De tijd is voorbij dat de overheid als eerstverantwoordelijke werd gezien om achterstanden of gebrekkige participatie van groepen te doorbreken, 'eigen verantwoordelijkheid' is nu het parool. Het PON onderschrijft dat uitgangspunt, maar tekent erbij aan dat er steeds oog moet zijn voor de reële mogelijkheden en beperkingen van mensen. Uitgangspunt zou moeten zijn: actief deelnemen naar vermogen in gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Het PON heeft aandacht voor personen en groepen die problemen ondervinden in de samenleving. Nadrukkelijk zoeken we ook naar nieuwe kansen en mogelijkheden voor mensen om volop te participeren in besluitvormingsprocessen, werk, opleiding, vrijwilligerswerk en cultuuruitingen.

We zijn permanent op zoek naar nieuwe en onorthodoxe manieren om sociale participatie te realiseren. Uiteindelijk is het beoogde effect van het PON de verankering van nieuwe, succesvolle benaderingen in het beleid van overheden, maatschappelijke instituties en de eigen organisatievormen van burgers. Er zijn legio mogelijkheden voor een actieve PON-rol op het terrein van participatie en cultuur. In dit *Werkplan 2008* maken we de keuze voor de volgende thema's die uitgewerkt worden in één of meerdere projecten:

- demografische en sociaal culturele veranderingen;
- voorkomen jeugduitval;
- cultuur als kans voor participatie.

5.1 Demografische en sociaal-culturele veranderingen

Brabant verandert snel in meerdere opzichten, zowel economisch als sociaal. Er zijn verschillende zorgelijke maatschappelijke ontwikkelingen te onderscheiden, zoals het tekort aan geschikte woningen, ontgroening/vergrijzing, verscherping tweedeling, tekort aan AWBZ-zorg, opvoedingsproblemen, normvervaging, etnische verschillen, tekort aan arbeidskrachten et cetera. Om deze ontwikkelingen aan te pakken zijn alle mensen en groepen in Brabant hard nodig. We zullen daarvoor moeten investeren in het sociaal kapitaal van Brabant. Zonder de individuele bijdragen van mensen kunnen we de vraagstukken op tal van leefgebieden niet oplossen. Tegen deze achtergrond wil het PON de komende jaren activiteiten ontplooien en het onderling vertrouwen bevorderen. De concrete invulling ervan zal plaatsvinden in samenspraak met de provincie en maatschappelijke groeperingen.

Ten tijde van het schrijven van dit werkplan is het PON in overleg met de provincie over de toekomst van het Brabants Kenniscentrum Ouderen. De uitkomsten van deze gesprekken kunnen gevolgen hebben voor de activiteiten van het PON binnen dit thema. Het PON zal hierover apart afspraken maken met de provincie.

5.2 Activiteiten

5.2.1 Monitoren van demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen

Welke feitelijke ontwikkelingen doen zich voor in - delen van - Brabant en welke consequenties hebben die bijvoorbeeld op het terrein van woning-behoefte, behoeften en verwachtingen van groepen burgers, vraag en aanbod in de sfeer van betaalde en onbetaalde vormen van arbeid en dergelijke? Wat het PON precies gaat monitoren zal in overleg met maatschappelijke organisaties en provinciale en lokale overheden bepaald worden. In die zin is er sprake van vraaggestuurde monitoring. Doel is om beleidsrelevante informatie te genereren en debat te bevorderen.

Een voorbeeld is de actuele vraag of jeugdigen uit Brabant vertrekken. Uit demografisch onderzoek blijkt dat per saldo 950 jeugdigen jaarlijks uit Brabant weg trekken. Kloppen deze cijfers? Keren jongeren na hun studie weer terug? Om te bezien of er daadwerkelijk sprake is van een substantieel probleem dat roept om beleidsinterventies is nader kwantitatief onderzoek noodzakelijk.

5.2.2 Best practices in kaart brengen

We willen innovatieve oplossingen (*best practices*) opsporen en er bekendheid aan geven. Daarmee beogen we het sociaal kapitaal in de provincie op peil te houden door mensen te inspireren en optimaal te ondersteunen. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar initiatieven die de kloof tussen generaties in de praktijk dichten en de intergenerationele banden versterken en naar mogelijkheden om relaties tussen autochtonen en allochtonen te bevorderen. Te denken valt aan nieuwe woonvormen, de gezamenlijke vormgeving van de woonomgeving, levensloopbestendig personeelsbeleid en ontmoetingsplaatsen voor oud én jong en autochtonen én allochtonen. Hierin zal ook onze bijdrage aan het project *Brabant Bekent Kleur* vorm krijgen.

5.2.3 Methodiekontwikkeling participatiebevordering

Het recentelijk in Brabant gelanceerde Zilveren Krachtconcept is een voorbeeld van een participatiemethodiek, specifiek gericht op ouderen.

Ouderenproof is een ander voorbeeld van een zeer succesvolle aanpak. Het PON is voortdurend op zoek naar methodieken die elders met succes zijn toegepast. Daarnaast willen we experimenten opzetten in het Brabantse. Door het bieden van procesbegeleiding in experimentele settings (pilots) draagt het PON bij aan een succesvolle projectontwikkeling. Vervolgens kunnen de resultaten van die vernieuwende methodieken door het PON worden vastgelegd en uitgedragen naar elders.

5.3 Voorkomen jeugduitval

Het baart zorgen dat er in Nederland een steeds grotere behoefte bestaat aan jeugdzorg en dat het voortijdig schooluitval zo groot is. Het PON wil zijn energie met name richten op het voorkómen van problemen of het in een vroegtijdig stadium oplossen. Daarom willen wij de komende jaren investeren in projecten voor scholen en ouders.

5.4 Activiteiten

5.4.1 Voortijdig schoolverlaten

Vorig jaar publiceerde het PON het boekje *De school staat er niet alleen voor, voortijdig schoolverlaten in samenhang gezien*. We willen hier op verschillende manieren een vervolg aan geven.

De competente school: film, voorlichting en debat

In het deelproject *De competente school* zijn scholieren gevraagd zich uit te spreken over de verschillende aspecten die van belang zijn bij het (al dan niet) voortijdig verlaten van de school. We hebben gesproken met leerlingen van vmbo, mbo en met bezoekers van een jongerenloket. Zo is een beeld ontstaan van wat leerlingen nodig hebben om een school succesvol af te ronden. Hier wordt momenteel een voorlichtingsfilm van gemaakt, waarin jongeren en hun scholen aan het woord komen. We willen deze film gebruiken bij workshops op scholen. Daarin zoeken we op schoolniveau naar een optimale mix van factoren die maken dat zoveel mogelijk leerlingen hun school afmaken. Dit project komt tot stand in samenwerking met leerlingen en scholen.

Een goed en veilig schoolklimaat: een keurmerk?

De school is steeds minder alleen maar een plek waar je leert; het is ook een gemeenschap. Leren kan alleen als je je prettig en veilig voelt. Het PON wil nader definiëren wat een goed en veilig schoolklimaat behelst. Hieruit zou een soort keurmerk kunnen ontstaan. Dit project ontwikkelen we samen met scholen.

Ouderparticipatie: een experiment

Een goede betrokkenheid van ouders is essentieel voor kinderen om zich gestimuleerd te weten en is noodzakelijk voor scholen voor een goede communicatie. Veel scholen missen betrokkenheid en participatie van ouders. Het PON wil bestaande vormen van ouderparticipatie inventariseren en een experimenteel project starten waarbij ouders die moeilijk bij school te betrekken zijn (laagopgeleide en allochtone ouders) worden geactiveerd. Hierbij wordt met scholen en lokale partners uit het welzijnswerk samengewerkt.

5.4.2 Opvoedingsstrategieën

In beleidsstukken worden zorgen geuit over de opvoedings situatie van veel kinderen. Deze wordt beïnvloedt door bijvoorbeeld echtscheiding, huiselijk geweld en kindermishandeling, (gebrek aan) respect vanwege achtergrond of religie, isolement, armoede, onzekerheid over opvoedingsvaardigheden, onbekwaamheid in opvoeding. Het probleem is dat sommige ouders de vaardigheden missen om hun kinderen goed op te voeden, of een stijl van opvoeden hanteren die niet past bij de (Nederlandse) stijl van openheid, vrij-

heid en verantwoordelijkheid. In de PON-publicatie *Grenzen stellen en ruimte bieden* wordt aangegeven dat er problemen worden ervaren om in te grijpen in een opvoedingssituatie die onvoldoende perspectief biedt. Daarnaast blijken instellingen (waaronder scholen) nog steeds naast elkaar heen te werken en is het moeilijk een heldere en eenduidige aanpak op kind/leerlingniveau te realiseren.

Het PON wil op experimentele wijze een opvoedingsondersteuningsmethodiek ontwikkelen, waarmee ouders worden bereikt die door de reguliere instellingen niet worden bereikt. Dit zijn met name allochtone en laagopgeleide ouders. Het PON maakt voor deze methodiekontwikkeling gebruik van de ervaringen uit het project *Huiselijk geweld in allochtone gezinnen*, een methodiekbeschrijving van de voorlichtingsprojecten (verschijnt najaar 2007). In dit project is het gelukt om honderden (allochtone) vrouwen te bereiken. Voor dit project werken we samen met gemeenten, consultatiebureaus, moedercentra en andere relevante lokale instellingen.

5.4.3 Conflicthantering bij jongeren

Veel jongeren reageren niet adequaat op conflictueuze situaties en ruzies. Scholen hebben in toenemende mate te maken met lastige leerlingen. Die beschikken vaak niet over het vermogen om om te gaan met spanning, ruzie en conflicten. Doel van dit project is het bieden van vormen van conflicthantering op scholen, bij jongerenwerk en jeugdzorg.

Dit project is een vervolg op de workshop 'Het korte lontje' die het PON ontwikkelde in het kader van het symposium *Brabant Bekent Kleur*. In dit project inventariseren we wat er al gebeurt op dit terrein en zullen we geschikte cursussen/trainingen verder implementeren bij scholen en jongerenwerk in Noord-Brabant. Dit project wordt uitgevoerd met scholen, welzijnsinstellingen, zorgaanbieders en aanbieders van conflicthanteringsprogramma's.

5.4.4 Preventie en hulp via internet

In 2007 heeft het PON met verschillende partners een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden om beter gebruik te maken van internet om jongeren en hun ouders te helpen. In Nederland zijn verschillende voorbeelden te vinden waarbij internet benut wordt bij hulpverlening. Meestal zijn het programma's voor mensen met psychische en/of psychiatrische problemen. Ook in andere landen zijn die voorbeelden te vinden. Er lijkt een soort mentale blokkering te bestaan om vergelijkbare programma's ook voor jongeren met problemen te ontwikkelen. Hiervoor is echter geen duidelijk reden aanwezig.

De potentie van preventie en hulpverlening via internet is enorm. Niet alleen kan kennis worden overgedragen en kunnen handelingsperspectieven worden aangereikt, ook kan er gericht hulp worden gegeven. Wel is het van groot belang om de hulpverleningsinfrastructuur aan te passen aan de programma's die men wil aanbieden. Als er vragen worden gesteld door jongeren/ouders dan moet er ook binnen een redelijke termijn antwoord worden gegeven.

Het PON wil de kennis die we hebben opgebouwd graag omzetten in de praktijk en samen met twee Centra voor Jeugd en Gezin een voorbeeldproject opzetten.

5.4.5 Brabantse jeugdmonitor

Momenteel voert K2 een inventarisatie uit naar de mate waarin en de wijze waarop de gegevens uit de eerste twee Brabantse jeugdmonitoren (12-17 jaar en 0-11 jaar) op lokaal niveau worden gebruikt. De indruk bestaat dat er nog veel te winnen is door betere ondersteuning bij het ontwikkelen van lokaal jeugdbeleid gebaseerd op onderzoeksresultaten uit een Brabantse Jeugdmonitor (BJM). Het streven is om in 2008 de nieuwste gegevens uit de BJM 2008 beter te laten landen in het lokale jeugdbeleid. Het PON wil, in samenspraak met provincie, K2 en de Brabantse GGD-en, het gebruik van de gegevens uit de BJM bevorderen (bijvoorbeeld door het coachen van K2-adviseurs of door het uitvoeren van enkele pilotprojecten beleidsontwikkeling).

De Brabantse Jeugdmonitor richt zich momenteel op de leeftijdsgroepen 0-11 jaar en 12-17 jaar. Over de groep adolescenten in de leeftijd van 18 tot 24 jaar wordt momenteel geen specifieke informatie verzameld. Het PON wil in 2008 nagaan op welke wijze toch informatie over deze groep jeugdigen in Brabant te verkrijgen is. Allereerst door te kijken wat er beschikbaar is bij het CBS of andere dataleveranciers, maar mogelijk ook uitmondend in een nieuwe monitor 18-24 jarigen die Brabantbreed kan worden uitgevoerd.

Een ander aandachtspunt voor de verdere ontwikkeling van het lokaal jeugdbeleid betreft de inhoud van de huidige Brabantse Jeugdmonitor zoals die door de GGD-en wordt uitgevoerd. Deze jeugdmonitor gaat relatief diep in op de gezondheid van de Brabantse jeugd en raakt slechts ten dele aan aspecten van welzijn of onderwijs. De vraag is dan ook in hoeverre de Brabantse Jeugdmonitor voldoet aan de vragen die gesteld worden vanuit het lokale jeugdwelzijns- en onderwijsbeleid.

Ook hierover wil het PON in 2008 meer duidelijkheid krijgen, onder andere door in gesprek te gaan met verschillende gebruikers op lokaal niveau en de leveranciers van de Brabantse jeugdmonitoregegevens (de GGD-en).

5.5 Cultuur als kans voor participatie

Cultuur is een begrip dat heel verschillend kan worden uitgelegd. Enerzijds is het op te vatten als cultuur in enge zin: dan gaat het om zaken als kunsten (beeldende kunst, muziek, dans, literatuur, architectuur en dergelijke), cultuurhistorisch erfgoed en media. Daarnaast kan ook een brede definitie van cultuur worden gehanteerd, waarbij het gaat om diversiteit versus identiteit, normen en waarden, sociaal bindmiddel. Cultuur verwijst dan naar een systeem van concepten of ideeën die het denken en gedrag richting geven en dat sociaal wordt overgedragen. Een cultuur is een manier van denken en handelen die een bepaalde gemeenschap kenmerkt.

Het PON werkt vooral met deze brede definitie en probeert een verbinding te maken tussen beide perspectieven. Immers, meer kennis over het Brabantse culturele veld (in enge zin) is ook een insteek om de brede sociale, bindende werking van cultuur in de samenleving beter inzichtelijk te maken en te ondersteunen.

5.6 Activiteiten

5.6.1 Zicht op culturele vraag en aanbod

De provincie Noord-Brabant heeft momenteel veel behoefte aan inzicht in zowel het aanbod van culturele voorzieningen (wat is er nu precies, hoe wordt het georganiseerd, gefinancierd) als in de vraag ernaar. Wat consumeren Brabanders aan cultuur (passieve cultuurparticipatie) en hoe waarderen ze het aanbod? Hoe ziet de actieve cultuurparticipatie van Brabanders eruit? Wat zijn de verschillen in actieve en passieve cultuurparticipatie als we kijken naar verschillende doelgroepen (jeugd, senioren, stad/platteland, autochtonen en allochtonen en dergelijke)?

Deze en andere vragen zullen begin 2008 worden beantwoord in de rapportages *Brabantse Cultuurmonitor* en *Sectoranalyse Amateurkunstbeoefening*.

De inzet van het PON op het terrein van cultuur zal in 2008 voor een groot deel worden besteed aan de verdere ontwikkeling van de Cultuurmonitor. De ambitie is om de gegevens niet alleen op regionaal niveau te bundelen, maar ook op lokaal niveau. In het verlengde van de wens van de provincie om ook informatie op gemeentelijk, wijk- en buurniveau boven tafel te krijgen, streeft het PON in 2009 naar een tweede meting van de cultuurmonitor op lokaal niveau. Om die succesvol te laten zijn, zullen we in 2008 gemeenten motiveren om hieraan deel te gaan nemen.

Alle culture data die het PON verzamelt willen we opnemen in de Sociale Atlas Brabant.

5.6.2 Broedplaatsen cultuur en economie

Het thema cultuur en economie staat in Brabant in de belangstelling. Cultuur, en meer in het bijzonder de *creative industry*, wordt vooral benaderd vanuit de optiek van economische betekenis en potentieel. Nu al draagt cultuur zo'n negen procent bij aan de werkgelegenheid in de vijf grootste steden van Brabant. Een percentage dat, naar verwachting, alleen maar zal groeien.

De sociale dimensie van de *creative industry* beperkt zich veelal tot het benadrukken van het belang van een hoogwaardig leefklimaat als belangrijke factor in de wereldwijde strijd tussen regio's om grote bedrijven en kenniswerkers te lokken.

Voor het PON is, in het licht van zijn missie en visie, de vraag van belang welke bijdrage *creative industry* en cultuur kunnen leveren aan de sociale ontwikkeling van de Brabantse samenleving als geheel, met een bijzondere aandacht voor juist die groepen die niet behoren tot de nieuwe elite van de *creative class*. Het gaat dan vooral om bijdragen in de sfeer van ontplooiingskansen en werkgelegenheid.

Wij willen focussen op de vraag welke meerwaarde cultuur en *creative industry* in Brabant (kunnen) hebben voor het emancipatieproces van mensen, die zich in sociaal en economisch opzicht in een achterstandspositie bevinden. We willen de goede voorbeelden die we in 2007 hebben geïdentificeerd beschrijven en vertalen in heldere werkwijzen en methodieken. Ook willen we gemeenten praktische beleidsadviezen geven om de verspreiding van zulke projecten te bevorderen.

6 Relatie tussen PON-activiteiten en provinciale programmalijnen

In dit *Werkplan 2008* heeft het PON is een groot aantal activiteiten benoemd, die wij in het kader van de provinciale subsidie in de basisstructuur willen gaan uitvoeren. We zoeken daarbij steeds aansluiting bij provinciaal beleid en beleidsvoornemen s. In dit afsluitende hoofdstuk brengen we schematisch in beeld welke raakvlakken er zijn tussen de PON-activiteiten enerzijds en de provinciale programmalijnen uit het Bestuursakkoord anderzijds.

PON-activiteiten uit Werkplan 2008	Provinciale programmalijnen					
	Mooi Brabant	Schoon Brabant	Dynamisch Brabant	Perspectiefrijk Brabant	Bereikbaar Brabant	Verbindend Brabant
2.2.1 Verbinding stad-platteland	X	X	X	X	X	X
2.2.2 Implementatie Dorps- en Wijkontwikkelingsplannen	X	X		X		
2.2.3 Nieuwe financieringsconstructies			X	X		
2.2.4 Nulmeting leefbaarheid kleine kernen				X		
2.2.5 Meetinstrument leefbare wijken	X	X		X	X	
2.4.1 Stimuleren gebruik integrale veiligheidsmonitor				X		
2.4.2 Faciliteren van veiligheidshuizen				X		
3.1.1 Sociale Atlas Brabant	X	X	X	X	X	X
3.1.2 Brabantpanel	X	X	X	X	X	X
3.1.3 Telos	X	X	X	X	X	X
3.1.4 Ondersteuning Vereniging Brabantse Gemeenten	X	X	X	X	X	X
3.1.5 Actieve kennisoverdracht naar de provincie	X	X	X	X	X	X
3.1.6 Uitwerking speerpunt Inzicht en overzicht				X		X
3.1.7 Kanaal Sociaal Brabant				X		X
4.2.1 Monitoren van maatschappelijke inzet				X		
4.2.2 Ondersteuning gemeenten bij dataverzameling				X		
4.2.3 Burger- en cliëntenparticipatie: PON-Jaarboek 2008				X		X
4.2.4 Het PGB en de inzet van ZZP'ers			X	X		
4.4.1 Kenniscentrum voor vraaggestuurde zorgtechnologie			X	X		X
4.4.2 E-health				X		X
4.4.3 Internationalisering				X		X
5.2.1 Monitoren demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen			X	X		X
5.2.2 Best practices in kaart brengen			X	X		
5.2.3 Methodiekontwikkeling participatiebevordering				X		X
5.4.1 Voortijdig schoolverlaten			X	X		
5.4.2 Opvoedingsstrategieën				X		
5.4.3 Conflicthantering bij jongeren				X		
5.4.4 Preventie en hulp via internet				X		X
5.4.5 Brabantse jeugdmonitor				X		
5.6.1 Zicht op culturele vraag en aanbod				X		
5.6.2 Broedplaatsen cultuur en economie			X	X		